

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 15ης Ιανουαρίου 2009*

Στην υπόθεση C-281/07,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Bundesfinanzhof (Γερμανία) με απόφαση της 27ης Μαρτίου 2007, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 13 Ιουνίου 2007, στο πλαίσιο της δίκης

Hauptzollamt Hamburg-Jonas

κατά

Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank AG,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, J.-C. Bonichot, J. Makarczyk, P. Kūris και C. Toader (εισηγήτρια), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλε:

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον F. Erlbacher και τη Z. Malůšková,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 25ης Σεπτεμβρίου 2008,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 312, σ. 1).
- ² Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Hauptzollamt Hamburg-Jonas (στο εξής: Hauptzollamt) και της Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank AG (στο εξής: BHV) σχετικά με την απόδοση επιστροφής κατά την εξαγωγή.

Το νομικό πλαίσιο

Το κοινοτικό δίκαιο

- ³ Το άρθρο 11, παράγραφος 3, πρώτο και τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΟΚ) 3665/87 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1987, για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής

του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ L 351, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2945/94 της Επιτροπής, της 2ας Δεκεμβρίου 1994 (ΕΕ L 310, σ. 57, στο εξής: κανονισμός 3665/87), ορίζει τα ακόλουθα:

«[...] σε περίπτωση αχρεωστήτως καταβληθείσας επιστροφής, ο δικαιούχος υποχρεούται να αποδώσει τα αχρεωστήτως εισπραχθέντα ποσά –στα οποία περιλαμβάνεται η κύρωση που προβλέπεται σύμφωνα με την παράγραφο 1 πρώτο εδάφιο– τα οποία προσαυξάνονται με τόκους που υπολογίζονται ανάλογα με το χρονικό διάστημα μεταξύ της καταβολής και της απόδοσης του ποσού. [...]

[...]

Δεν καταβάλλονται τόκοι ή σε οριακές περιπτώσεις, καταβάλλεται μόνο ένα ποσό που καθορίζεται από το κράτος [μέλος] και αντιστοιχεί στο αδικαιολόγητο κέρδος, εφόσον τα ποσά καταβλήθηκαν αχρεωστήτως λόγω λάθους της αρμόδιας αρχής.»

4 Το άρθρο 1 του κανονισμού 2988/95 ορίζει τα εξής:

«1. Για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεσπίζονται γενικοί κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του κοινοτικού δικαίου.

2. Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από τις Κοινότητες, είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Κοινότητας, είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη.»

5 Το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3, του κανονισμού 2988/95 προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Η προθεσμία παραγραφής της δίωξης είναι τετραετής από τη διάπραξη της παρατυπίας που ορίζεται στο άρθρο 1 παράγραφος 1. Ωστόσο, οι τομεακοί κανόνες μπορούν να προβλέπουν μικρότερη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριών ετών.

[...]

3. Τα κράτη μέλη διατηρούν την ευχέρεια εφαρμογής προθεσμίας μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη στ[ην παράγραφο] 1 [...].»

Το εθνικό δίκαιο

6 Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης, δεν υπήρχε στη Γερμανία καμία ειδική διάταξη σχετική με τις προθεσμίες παραγραφής που ισχύουν για τις διαφορές διοικητικής φύσης όσον αφορά αδικαιολογήτως χορηγηθέντα οφέλη. Ωστόσο, τόσο η διοίκηση όσο και τα γερμανικά δικαστήρια εφάρμοζαν κατ'

αναλογία την τριακονταετή παραγραφή του κοινού δικαίου, την οποία προβλέπει το άρθρο 195 του γερμανικού αστικού κώδικα (Bürgerliches Gesetzbuch). Πάντως, από το 2002, αυτή η προθεσμία παραγραφής του κοινού δικαίου μειώθηκε στα τρία έτη.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 7 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, κατά τη διάρκεια του 1995, η LAGRA Import Export GmbH (στο εξής: LAGRA) δήλωσε στο Hauptzollamt 31 βοοειδή προοριζόμενα για εξαγωγή προς την Τουρκία και ζήτησε να της χορηγηθεί επιστροφή κατά την εξαγωγή για τα εν λόγω βοοειδή. Με επιστολή της 17ης Ιανουαρίου 1996, η LAGRA ανέφερε, ωστόσο, στη διοικητική αυτή υπηρεσία ότι ένα από τα βοοειδή αυτά είχε πεθάνει προτού εγκαταλείψει το έδαφος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ζήτησε αντίστοιχη τροποποίηση της αίτησής της για χορήγηση επιστροφής. Χωρίς να λάβει υπόψη του την επιστολή αυτή ούτε τις αντίστοιχες καταχωρίσεις στο έντυπο ελέγχου T5, το Hauptzollamt, με απόφαση της 19ης Απριλίου 1996, χορήγησε την επιστροφή κατά την εξαγωγή για το σύνολο των 31 βοοειδών.
- 8 Αργότερα, το Hauptzollamt διαπίστωσε το λάθος του. Ζήτησε τότε, με διορθωτική απόφαση της 5ης Αυγούστου 1999, την απόδοση της επιστροφής κατά την εξαγωγή που είχε καταβληθεί για το νεκρό ζώο, ήτοι ποσό 1 137,57 DEM.
- 9 Τον Ιούλιο του 2000, κινήθηκε κατά της LAGRA διαδικασία πτώχευσης. Κατόπιν της εκχώρησης της περιουσίας της τελευταίας προς την BHV, η δεύτερη κατέστη οφειλέτρια του ποσού που αντιστοιχούσε στην ανάκτηση της επιστροφής κατά την εξαγωγή που είχε αδικαιολογήτως εισπράξει η LAGRA. Το Hauptzollamt επεδίωξε τότε να της επιστραφεί από την BHV το αδικαιολογήτως εισπραχθέν ποσό, και τούτο με ένταλμα πληρωμής της 12ης Δεκεμβρίου 2001. Ωστόσο, δεν αποδεικνύεται ότι το ένταλμα αυτό κοινοποιήθηκε στην BHV πριν από τον Μάιο του 2004.

- 10 Η BHV προσέφυγε κατά του εν λόγω εντάλματος πληρωμής ενώπιον του Finanzgericht Hamburg, το οποίο τη δικάωσε κρίνοντας ότι το δικαίωμα ανάκτησης βάσει του άρθρου 11, παράγραφος 3, πέμπτο εδάφιο, του κανονισμού 3665/87 είχε αποσβεσθεί, καθόσον είχε επέλθει παραγραφή δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95.
- 11 Κατά της απόφασής αυτής του Finanzgericht Hamburg, το Hauptzollamt άσκησε αναίρεση (Revision) ενώπιον του Bundesfinanzhof. Το τελευταίο αυτό δικαστήριο αμφιβάλλει ως προς το αν έχει εφαρμογή ο κανονισμός 2988/95, καθόσον, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού, στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού εμπίπτουν μόνον οι παρατυπίες που οφείλονται σε πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα και όχι οι παρατυπίες που προκύπτουν από πράξη ή παράλειψη της αρμόδιας αρχής.
- 12 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesfinanzhof αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2988/95 εφαρμογή στην ανάκτηση της επιστροφής κατά την εξαγωγή που καταβλήθηκε αχρεωστήτως σε εξαγωγέα, έστω και αν αυτός δεν διέπραξε καμία παρατυπία;

Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο ερώτημα αυτό:

- 2) Πρέπει η προμνησθείσα διάταξη να εφαρμοστεί κατ' αναλογία στην απαίτηση απόδοσης τέτοιων οφελών έναντι εκείνου προς τον οποίο ο εξαγωγέας εκχώρησε τον δικαίωμά του επί της επιστροφής κατά την εξαγωγή;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων*Επί του πρώτου ερωτήματος*

- 13 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να πληροφορηθεί αν η τετραετής προθεσμία παραγραφής την οποία προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει εφαρμογή σε διαδικασία ανάκτησης της επιστροφής που καταβλήθηκε σε εξαγωγέα αχρεωστήτως λόγω λάθους των εθνικών αρχών, όταν ο εξαγωγέας αυτός δεν έχει διαπράξει καμία παρατυπία.
- 14 Πρέπει, προκαταρκτικώς, να παρατηρηθεί ότι ο κανονισμός (ΕΚ) 800/1999 της Επιτροπής, της 15ης Απριλίου 1999, για τις κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των πιστοποιητικών εξαγωγής για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ L 102, σ. 11), προβλέπει κανόνες παραγραφής στον τομέα αυτόν, αλλά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 54, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, ο κανονισμός 3665/87, που καταργείται, εξακολουθεί να εφαρμόζεται στις εξαγωγές, όπως οι επίδικες στην κύρια δίκη, για τις οποίες έχουν γίνει αποδεκτές διασαφήσεις εξαγωγής πριν την έναρξη εφαρμογής του κανονισμού 800/1999, ήτοι την 1η Ιουλίου 1999.
- 15 Το άρθρο 11, παράγραφος 3, πρώτο και τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 3665/87 προβλέπει ότι, σε περίπτωση αχρεωστήτως καταβληθείσας επιστροφής, ο δικαιούχος υποχρεούται να αποδώσει τα αχρεωστήτως εισπραχθέντα ποσά προσαυξημένα με τόκους, οι οποίοι, ωστόσο, δεν εισπράττονται αν τα ποσά καταβλήθηκαν αχρεωστήτως λόγω λάθους της αρμόδιας αρχής ή, σε οριακές περιπτώσεις, εισπράττεται μόνον ένα ποσό που καθορίζεται από το κράτος μέλος και αντιστοιχεί στο αδικαιολόγητο κέρδος.

- 16 Ωστόσο, εφόσον ο κανονισμός 3665/87 δεν προβλέπει κανόνες περί παραγραφής της αξίωσης ανάκτησης των αχρεωστήτως καταβληθεισών επιστροφών κατά την εξαγωγή, θα πρέπει να εφαρμοστεί το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95.
- 17 Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η διάταξη αυτή καταλαμβάνει κάθε παρατυπία, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95.
- 18 Ασφαλώς, το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988 έχει εφαρμογή τόσο στις παρατυπίες που επισύρουν διοικητική κύρωση κατά την έννοια του άρθρου 5 του κανονισμού αυτού όσο και σε εκείνες που αποτελούν αντικείμενο διοικητικού μέτρου κατά την έννοια του άρθρου 4 του κανονισμού αυτού, μέτρου το οποίο έχει ως αντικείμενο την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους, χωρίς ωστόσο να έχει χαρακτήρα κύρωσης (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2004, C-278/02, Handlbauer, Συλλογή 2004, σ. I-6171, σκέψεις 33 και 34).
- 19 Ωστόσο, το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 καθορίζει, όσον αφορά τη δίωξη, προθεσμία παραγραφής η οποία τρέχει από τη διάπραξη της παρατυπίας η οποία, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού, αφορά «κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων [...]».
- 20 Όμως, όπως παρατήρησαν τόσο η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όσο και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 31 των προτάσεών της, η έννοια της «παρατυπίας», στο

πλαίσιο του κανονισμού 2988/95, προϋποθέτει ότι η παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου οφείλεται σε πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα.

- 21 Επομένως, όταν μια επιστροφή κατά την εξαγωγή έχει καταβληθεί αχρεωστήτως σε οικονομικό φορέα λόγω λάθους των εθνικών αρχών, η περίπτωση αυτή δεν εμπίπτει στην έννοια της «παρατυπίας» κατά τον κανονισμό 2988/95.
- 22 Κατά συνέπεια, ο κανόνας περί παραγραφής τον οποίο προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού δεν μπορεί να εφαρμοστεί στη δίωξη παρατυπιών που οφείλονται σε σφάλματα των εθνικών αρχών.
- 23 Επομένως, σε καταστάσεις όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, το ζήτημα της παραγραφής της αξίωσης απόδοσης των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών διέπεται από τους σχετικούς κανόνες του εθνικού δικαίου.
- 24 Πράγματι, οι ένδικες διαφορές σχετικά με την αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών βάσει του κοινοτικού δικαίου πρέπει, ελλείψει κοινοτικών διατάξεων, να επιλύονται από τα εθνικά δικαστήρια κατ' εφαρμογήν του εθνικού τους δικαίου, με την επιφύλαξη των ορίων που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο, υπό την έννοια ότι οι κανόνες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο δεν μπορούν να καταλήγουν στο να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή την αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθεισών ενισχύσεων και ότι η εθνική νομοθεσία πρέπει να εφαρμόζεται κατά τρόπο που να μη συνεπάγεται διακρίσεις σε σχέση με τις διαδικασίες που αποβλέπουν στην επίλυση εθνικών διαφορών του ίδιου τύπου (βλ. απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2002, C-336/00, Huber, Συλλογή 2002, σ. I-7699, σκέψη 55 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 25 Εξάλλου, το συμφέρον της Κοινότητας στην ανάκτηση των επιστροφών κατά την εξαγωγή που έχουν καταβληθεί κατά παράβαση των προϋποθέσεων χορήγησής τους πρέπει να λαμβάνεται πλήρως υπόψη κατά τον καθορισμό των προθεσμιών παραγραφής που ισχύουν για την ανάκτηση αυτή (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, προμνησθείσα απόφαση Huber, σκέψη 57).
- 26 Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα προσηκει η απάντηση ότι η τετραετής προθεσμία παραγραφής την οποία προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 δεν ισχύει για τη διαδικασία ανάκτησης μιας επιστροφής κατά την εξαγωγή η οποία καταβλήθηκε αχρεωστήτως στον εξαγωγέα λόγω λάθους των εθνικών αρχών, όταν ο εν λόγω εξαγωγέας δεν έχει διαπράξει καμία παρατυπία κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 27 Κατόπιν της απάντησης που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 28 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπου που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Η τετραετής προθεσμία παραγραφής την οποία προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, δεν ισχύει για τη διαδικασία ανάκτησης μιας επιστροφής κατά την εξαγωγή η οποία καταβλήθηκε αχρεωστήτως στον εξαγωγέα λόγω λάθους των εθνικών αρχών, όταν ο εν λόγω εξαγωγέας δεν έχει διαπράξει καμία παρατυπία κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού.

(υπογραφές)